

John Bowlby, **Ztráta. Smutek a deprese**, Praha: Portál, 2013, 420 s., ISBN 978-80-262-0355-1, přel. I. Miller

Kniha dovršuje trilogii autorovy teorie vazby („attachment theory“), která byla jedním z nejvýznamnějších příspěvků k rozvoji poznatků moderní psychologie o vlivu ranné dětské zkušenosti na utváření psychiky. První dva díly této teorie zde již byly recenzovány. Bowlbyho přínos psychologii velmi ocenili dva významní představitelé české ontogenetické psychologie J. Langmeier a Z. Matějček (*Psychická deprivace v dětství*, 1974 – v tomto jejich průkopnickém díle patří Bowlby také k nejcitovanějším autorům). Bowlby o tomto závěrečném svazku své trilogie říká, že „zkoumá, jaké důsledky má pro psychologii a psychopatologii osobnosti způsob, jakým malé děti reagují na dočasnou a trvalou ztrátu mateřské postavy“. Ukázalo se, že tyto důsledky mohou výrazně zasahovat daleko do budoucího vývoje lidské osobnosti, a mohou tak silně narušovat sociální adjustaci dospělého jedince vůbec. Dále autor tohoto pozoruhodného díla uvádí, že v tomto svém posledním svazku čerpal „z kognitivní psychologie a lidského zpracování informací ve snaze objasnit problémy obrany“, která povstává ze ztráty a jí provázející úzkosti: tím v této své práci „předkládá referenční rámec pro pochopení vývoje osobnosti a psychopatologie“. Proto se jeho pojetí vazby a její ztráty „rovná novému paradigmatu“, a přináší tak jisté novum do klinické i vývojové psychologie. Tím se obsah tohoto svazku vyčerpává především tématy ztráty vazby, nejen na reakci dítěte na ztrátu rodičů, ale také na ztrátu sourozence a reakcemi dospělých na ztrátu dítěte (dokonce i mrtvě narozeného dítěte), reakcí manželky a manžela na ztrátu manželského partnera s následnou analýzou zármutku u dětí i dospělých, jeho fázemi, činiteli ovlivňujícími jeho průběh a dalšími souvisejícími tématy. V konceptuálním rámci citové vazby, citového odcizení a stresu jako důsledků ztráty je zde nastíněno pojetí adaptivní a maladaptivní obrany, která je vlastně zápasem člověka vyrovnat se s nežádoucími důsledky traumatické ztráty vazby. Sociální vazby jsou tématem *sui generis* a „představují celou třídu chování s vlastní dynamikou“. Celý tento komplex nově strukturovaných a interpretovaných pojetí se opírá o klinická pozorování a je provázen řadou pečlivě dokumentovaných a zpracovaných kasuistik. Jeden z klíčových pojmů, obrana, zde dostává široký význam a propojení s novou terminologií zachycující tento psychologicky podstatný fenomén (zdůrazněný již v klasické psychoanalýze). U Bowlbyho znamená „vyloučení určitých konkrétních typů informací z dalšího zpracování na poměrně dlouhou dobu nebo dokonce natrvalo“. Protože je senzorický vstup podmínkou zpracování informací, věnuje autor mimořádnou pozornost podprahovému vnímání jako formy percepční obrany, ale to je jen úvod k širokému záběru dané problematiky, jako je otevření okna pobídkou k širokému rozhledu po okolí; v Bowlbyho tématice je to fenomenologie „procesů obranného vyloučení“.

Nemůžeme se zde zabývat detaily, pokusili jsme se pouze naznačit, kudy se táhne červená nit Bowlbyho teorie odcizení, obrany, adaptivních reakcí a zármutku jako hlavních aspektů ztráty citové vazby. Autor tohoto pojetí, zkušený klinický pozorovatel, ale i velmi poučený teoretik, zde zájemcům o daný problém, jímž je jeden osudový aspekt lidského života, předkládá skutečně propracovanou teorii s množstvím přidružených konkrétních důkazů z terapeutických a jiných výzkumů. Bývá uváděno, že nejlepší praxí je dobrá teorie; je to asi proto, že dobrá, to je v praxi se dobře uplatňující, teorie nutí praktiky k tvořivé aplikaci principů, které uvádí. Bowlbyho dílo je takovou příručkou, kterou by měl prakticky se uplatňující psycholog nosit v kapse tak dlouho, než si osvojí její doktrínu.